

SOSYAL GÜVENLİĞİN İKTİSADİ TESİRLERİ:

Genel Bir Bakış

Yusuf ALPER*

ÖZET

Sosyal politikanın en geniş kapsamlı vasıtası olarak bilinen sosyal güvenlik, önemli kaynak transferi yapılan alanlardan biri olarak temel iktisadi değişkenler üzerinde değişik tesirlere sahiptir. Bu çalışma, sosyal güvenliğin gelir dağılımı, emek arzı ve tasarruf eğilimine tesirlerini inceleyen görüşlerin araştırmaların kısa bir değerlendirmesini yapmak ve bu konuda yapılacak çalışmaların hangi çerçevelerde meseleyi ele alacaklarını ortaya koymak için hazırlanmıştır.

SUMMARY

Social security, as an important social policy instrument, has different impacts on economic variables like income distribution, labour supply and saving propensity. Generally, in this study it is aimed to evaluate the main theoretical and empirical studies in this area. It's importance is expected to be emphasize in our country in recent times.

GİRİŞ

Genel olarak sosyal güvenlik; iradeleri dışında tehlikelere maruz kalarak çalışma gücünü ve/veya geçim garantisini sağlayan gelirini kaybeden fertlerin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, içine düştükleri muhtaçlık durumundan kurtarılarak yaşadıkları toplum içinde insan haysiyetine yaraşır bir hayat seviyesine kavuşturulması ile ilgili olarak alınan tedbirler ve müesseseler ağı olarak tarif edilir. Bütün fertleri ilgilendiren bir olgu olarak sosyal güvenlik, refahı geniş kitlelere yaygınlaştırmanın en önemli vasıtası olarak da yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Sosyal güvenlik 20. yüzyılın değişik dönemlerinde, farklı gerekçelerle yoğun bir ilgi alanını oluşturmuştur. II. Dünya savaşıdan sonra, refahı geniş kitlelere yaygınlaştırmanın etkin bir vasıtası olarak görülürken, 1970'li yıllardan sonra Dünya İktisadi krizinin sebeplerinden biri olup olamayacağı üzerinde durulmuştur. Gelişme

* Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi.

seviyesi ne olursa olsun, sosyal güvenliğe ayrılan payın her ülkede sürekli artma eğilimi göstermesi, bu konuya gösterilen ilginin bir başka sebebinin teşkil etmektedir.

Sosyal güvenlik, değişik açılardan ve özellikle de iktisadi tesirleri bakımından, yoğun ve eleştirici bir gözle ele alınan konulardan birini teşkil etmektedir. Sosyal güvenliğin, gelir dağılımına, emek arzına ve istihdama, nihayet tasarruflara, sermaye birikimine ve bu noktalardan hareketle iktisadi büyümeye tesirleri bu alandaki tartışmaların temel konu başlıklarını oluşturmaktadır. Burada ana başlıkları ile sosyal güvenliğin iktisadi tesirleri ve yönü ele alınmaya ve bu konuda yürütülecek çalışmalarda tartışmaların hangi zeminde yapılacağı belirlenmeye çalışılacaktır.

A) SOSYAL GÜVENLİĞİN İKTİSADİ TESİRLERİ

Sosyal güvenlik programlarının milli hasıladan giderek artan oranda pay alması, iktisatçıları bu programların iktisadi tesirlerini araştırmaya sevk etmiştir. Teorik ve ampirik çalışmalarda sosyal güvenliğin gelir dağılımına, tasarruf ve emek arzına tesirleri ağırlıklı olarak üzere iktisadi tesirleri araştırılmıştır. Bu değişkenlere tesirleri hususunda iktisatçıların hem fikir olabilecekleri tatmin edici bir görüş henüz ortaya konulmadığı için, teorik ve ampirik çalışmalar yoğun olarak devam etmektedir¹.

Sosyal güvenlik programları, sık sık idarenin değişik düzenlemeler yapmak için müdahale ettiği politik bir müessese olma vasfı da taşımaktadır². Kriz içerisinde olduğu belirtilen sosyal güvenlik sistemlerine siyasi karar merkezlerinin müdahalelerinin isabetli olması, bu çalışmalar sonucunda sistemin tesirlerinin gerçek olarak tespiti ile mümkün olacak, elde edilen sonuçlar yenilik ve değişime sağlayan düzenlemelerde yol gösterici olacaktır³.

Bir kısım iktisatçıya göre, sosyal güvenlik sisteminin işleyiş özellikleri ve büyümesi, emek arzı, tasarruflar ve gelir dağılımı üzerindeki menfi tesirler yaratmakta, 1970'li yıllarda görülen düşük ekonomik gelişme hızının sorumlusu kabul edilmektedir⁴. Böyle bir görüşün arkasında, sosyal güvenlik sisteminin müessesevi yapısının değiştirilmesi ile ilgili iddialarını bu sonuçlarla ispat etme gayretini göstermektedirler.

Sosyal güvenliğin iktisadi tesirlerinin yönünü ve derecesini tayin eden altı önemli faktör sayılabilir⁵:

- Sosyal güvenlik ivazlarının ortalama kazançlara oranı,
- Sosyal güvenlik ivazları ile primleri arasındaki iskonto edilmiş değer farkının büyüklüğü,
- İvazlarla primler arasındaki bağın koparılması,
- İvaz vermede uygulanan kazanç testlerinin varlığı,

1 Henry J. Aaron; *The Economics Effects of Social Security*, The Brookings Institution, Washington D.C., 1982, s. 2.

2 L.H. Thompson; "The Social Security Reform Debate", *Journal of Economic Literature*, Vol: XXI, Dec. 1983, s. 1426.

3 Aaron, a.g.e., s. 2.

4 Aaron, a.g.e., s. 1.

5 Aaron, a.g.e., ss. 5-7.

- İvazların ücretler veya fiyatlara göre indekslenmesi,
- Sosyal güvenliğin finansman metodunun fon veya dağıtım esasına göre kurulması.

Sosyal güvenliğin iktisadi tesirlerini araştıran çalışmalar, gelir dağılımına, emek arzına ve tasarruflara tesirleri üzerinde durmuşlardır.

B) SOSYAL GÜVENLİĞİN GELİR DAĞILIMINA TESİRLERİ

Gelir dağılımı, üretim faktörlerinin üretime katılmaktan dolayı aldıkları paylarla gerçekleşir. Bu payları da, üretim faktörlerinin fiyatı tespit eder. Sosyal güvenlik, birinci derecede meydana gelmiş olan gelir dağılımını sonradan yeniden dağıtan vastalardan biridir. Bu sebeple, sosyal güvenliği, yeniden gelir dağılımını sağlayan önemli vastalardan biri kabul etmek gerekir⁶.

Gelirin yeniden dağılımını gerçekleştirmenin iki temel gayesi vardır ve geniş anlamda sosyal güvenlik her iki gayenin gerçekleşmesine hizmet eder. Birinci gaye, fertlerin değişik sebeplerden dolayı iradeleri dışında karşılaşmış oldukları tehlikeler sonucunda maruz kaldıkları gelir kayıplarını telafi etmektir⁷. Sosyal güvenlik programları ve bilhassa sosyal sigortalar bu fonksiyonu görür. Burada önemli olan ferdi eşitlik unsurudur. Ferde yapılacak olan ödemede, ödediği prim miktarı, süresi gibi faktörler dikkate alınır. Yaşlılık, maluliyet, işsizlik ve analık sigortalarının bu fonksiyonları kuvvetlidir. Primlerle finansman ve ivaz almada belirli şartların aranması sosyal güvenliğin bu özelliğini doğurur⁸. Aynı durumdaki herkese eşit ödeme yapma gayesi olarak da nitelendirebileceğimiz bu gaye, sistemin işleyişi ile ilgili olarak yapılan teknik düzenlemelerle büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.

İkinci önemli gaye, sosyal adaletin gerçekleştirilmesidir. Sosyal güvenlik, prim-ivaz ilişkisine göre çalışan bir sistem olarak düşünülmemektedir. Toplumun bir üyesi olarak ferdin tehlikeye uğradığı zaman ihtiyaçlarının esiri olmaması felsefesi, sosyal güvenliğin bu fonksiyonunu ortaya çıkarmıştır. Vergi ağırlıklı olarak finanse edilmesi ve faydalanacak olanlarda aranan ön şartların asgari olması gibi özellikleriyle, sosyal güvenlik sisteminin diğer önemli parçası olan kamu sosyal güvenlik harcamaları da bu gayeye hizmet eder. Batılı gelişmiş ülkelerde bu tür harcamalara kamu yardımı veya daha geniş anlamda olmak üzere refah programları adı verilmektedir⁹. Sosyal güvenliğin bu fonksiyonunu gerçekleştirmesi hakkındaki görüşler farklıdır. Milletlerarası Çalışma Teşkilatı (ILO), uzmanlarınca yapılan mukayeseli bir çalışmada, "büyük miktarlara varan ödemelere rağmen sosyal güvenliğin fakirliği ortadan kaldırma gayesini temin etmede başarısız kaldığı" belirtilmiştir¹⁰. Buna

-
- 6 Turan Yazgan; *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik*, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1975, s. 185.
 - 7 Sheldon Danziger and Robert Haveman and Robert Plotnick; "How Income Transfer Programs Affect Work, Savings, and The Income Distribution: A Critical Review", *Journal of Economic Literature*, Vol: XIX, September 1981, s. 976.
 - 8 L.H. Thompson, a.g.m., s. 1449.
 - 9 S. Danziger ve diğerleri, a.g.m., s. 977 ve L.H. Thompson, a.g.m., s. 1449.
 - 10 I.L.O., *Into The Twenty-First Century: The Development of Social Security*, Geneva, 1983.

karşı, "sosyal güvenlik gelirlerinin, özellikle yaşlı nüfusun büyük bir kesiminin tek gelirini teşkil etmesi sebebiyle bu gayesini gerçekleştirdiği" de ileri sürülmektedir¹¹. Aynı husustaki karşıt görüşlerin varlığı, net tesiri ortaya çıkarmaya yönelik ampirik çalışmaların yapılmasını da teşvik etmiştir¹².

Sosyal güvenlik yeniden gelir dağılımını, nesillerarası, nesiller içi ve zamanlar arasında olmak üzere üç tür gelir transferini gerçekleştirerek sağlar¹³. Sosyal güvenliğin finansman metodu ve finansman kaynakları bu üç tür transferin gerçekleşmesinde önemli rol oynarlar. Nesillerarası transferler, yılı yılına finanse edilen bir sosyal güvenlik programı ile sağlanabilir. Bugün çalışan nesil, kendinden bir önceki nesilin ivaz giderlerini, ödedikleri primlerle karşılamaktadır. Bunu yaparken kendinden sonraki neslin de kendi ivazlarını finanse edeceğini bilmektedir. İktisadi büyüme hızı, nüfusun demografik yapısının değişmesi, çalışan nüfus/ivaz alan nüfus oranının değişmesi ve prim-ivaz seviyelerinin değiştirilmesi bu transferlerin nesiller arasında negatif veya pozitif olmasını tayin eder.

Zamanlar arası transfer, sistemin finansman metod ve kaynaklarına bağlı olmaksızın ferdi seviyede gerçekleşir.

Sosyal güvenlik programları, ferdin çalışma yıllarında prim ödeyerek yaptığı mecburi tasarrufları, tehlikeye maruz kaldığı zaman ona geri vermektedir. Sosyal güvenliğin bu fonksiyonu en bariz olanıdır.

Nesiller içi transfer, tehlikeye maruz kalmayanlardan tehlikeye uğrayanlara doğru gerçekleşir. Fertlerin tehlike ile karşılaşma ihtimallerinin birbirinden farklı olması, prim ve ivazlarda tavan-taban uygulamaları bu tür transfere yol açar.

Sosyal güvenliğin yeniden gelir dağılımına tesiri, yeniden gelir dağılımının seviyesi ile ilgili olarak ferdi seviyede ve cemiyet için makro seviyede ele alınarak, negatif veya pozitif olması bakımından da incelenebilir¹⁴.

Sosyal güvenlik programlarının gelir dağılımına tesirleri, daha tahsis olarak, sosyal güvenlik risklerinin uzun veya kısa süreli olmasına göre¹⁵ veyahut yeniden gelir dağılımını tayin eden faktörler bakımından da ele alınabilir¹⁶.

Sosyal güvenlik sistemlerinin yeniden gelir dağılımına tesirlerini ele alan çok

11 Aaron, a.g.e., ss. 70-71.

12 Bu ampirik çalışmalar ve sonuçları için bkz., S. Danziger ve diğerleri, a.g.m., ss. 1006-1015, ayrıca bkz., Richard V. Burkhauser and Timothy Smeeding, "The Net Impact of The Social Security System on the Poor", *Public Policy*, Vol: 29, No: 2, Spring, 1981.

13 Bu transferlerden en çok "nesiller içi" transferler üzerinde durulmaktadır. Bkz., Laurence J. Kottlikoff, "Testing The Theory of Social Security and Life Cycle Accumulation", *The American Economic Review*, Vol: 69, No: 3, June 1979, s. 396. Sosyal güvenlik programlarından sosyal sigortaların gelir dağılımına tesirleri hususunda bkz., Sait Dilik, "Sosyal Sigortaların Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXVI, Sayı: 2, Ankara, 1971.

14 Sosyal güvenliğin gelirin yeniden dağılımına tesirlerine bu açıdan bir yaklaşım için bkz., Yazgan, a.g.e., ss. 71-105.

15 Dilik, a.g.m., ss. 138-149 ve Yazgan, a.g.e., ss. 86-105.

16 Yazgan, a.g.e., ss. 106-184.

sayıda teorik ve ampirik çalışma yapılmış¹⁷, bu fonksiyonu ile, sosyal güvenliğin refah yaygınlaşmasına katkısı araştırılmıştır.

C) SOSYAL GÜVENLİĞİN EMEK ARZINA TESİRLERİ

Sosyal güvenlik programlarının kapsamının hızla yaygınlaştığı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yaşlı nüfusun işgücüne iştirak oranının hızla düşmesi ve ekonominin tam istihdamda olduğu dönemlerde emek arzının yetersizliği sebebiyle üretim potansiyelini değerlendirmeme endişesinin doğması, sistemin emek arzı üzerine tesirlerinin incelenmesini gündeme getirmiştir.

Sosyal güvenlik programları, mecburi olarak prim tahsil ederek ve fertlerin kullanılabilir gelirini azaltarak, çalışma ve boş zaman arasındaki tercihlerine tesir etmektedir. Primler, çalışmanın maliyetini arttırmakta, marjinal faydasını azaltmaktadır. Bir başka ifade ile, boş zamanın maliyeti azalmaktadır¹⁸. Primlerin yarattığı ikame tesiri, emek arzı eğrisinin eğimine bağlı olarak ferdin çalışma saatlerini değiştirir¹⁹. Ancak bu her zaman meydana gelmez. Eğer fertler sosyal güvenlik kurumlarına ödemiş oldukları primleri diğer vergilerle bir olarak değerlendirmez, emeklilik yıllarında veya tehlikeye maruz kaldıklarında kendilerine ivaz olarak geri ödeneceğini bilirlerse, çalışma saatlerinde bir azalmaya gitmeyebilirler²⁰.

Sosyal güvenliğin emek arzına ikinci ve daha önemli tesiri, fertlerin çalışma hayatlarının uzunluğunu tespit etmesi ile ortaya çıkar. Hayat devresi modeline göre çalışmanın ve tasarruf etmenin gayesi, emeklilik yıllarının tüketimini karşılamaktır. Sosyal güvenlik sistemi sağladığı ivazlarla, ferdin bu ihtiyacını ortadan kaldırmakta, çalışmanın fonksiyonunu zayıflatmaktadır. Sosyal güvenlik ivazı alabilme hakkının belirli yaşlarda emekli olabilme şartına bağlanması ve emekliliği teşvik eden unsurlara sahip olması da, fertleri çalışmaya ve emeklerini arz etmeyi düşündükleri süreden daha önce emekli olmaya teşvik edebilir. Verilen ivazların miktarı ve fertlerin ihtiyaçlarının seviyesi de diğer faktörlerle birlikte emek arzına tesir eder.

Sosyal güvenliğin emek arzına tesiri, fertlerin yaş durumlarına göre de farklılık gösterir. Yaşlı ve emeklilik arzusu kuvvetli insanlar, sosyal güvenlik ivaz ve ka-

17 Gelir dağılımına tesirleri ele alan ampirik çalışmaların genel değerlendirmesi ve sonuçlar için bkz., Aaron, a.g.e., ss. 73-80; Danziger ve diğerleri, a.g.m., s. 1006'daki tablo; Thompson, a.g.m., ss. 1454-1462.

18 Sosyal güvenlik prim ve ivazlarının, ferdin çalışma saatleri tercihine tesirlerini ele alan kayıtsızlık eğrisi analizi için bkz., L.D. McClements, *The Economics of Social Security* Heinemann Educational Books Ltd. London 1978, ss. 68-79.

19 Thompson, a.g.m., s. 1446. Çalışma saatlerinde sosyal güvenlik sisteminin yarattığı azalmaya bir örnek vermek istersek, Burkhauser ve Turner, A.B.D. için yaptıkları ampirik bir çalışma sonucunda, sosyal güvenlik sebebiyle, haftalık çalışma saatlerinde 2-3 saatlik bir azalma meydana geldiğini bulmuşlardır. Bir başka ifade ile eğer sosyal güvenlik olmasaydı fertler haftalık çalışma saatlerini şimdi olduğundan 2-3 saat daha fazla olarak düzenleyeceklerdi. Bkz., Richard V. Burkhauser and John A. Turner, "Social Security, Preretirement Labor Supply and Saving: A Confirmation and a Critique", *Journal of Political Economy*, Vol: 90, No: 3, 1982, s. 643.

20 Thompson, a.g.m., s. 1447.

zancı testlerine karşı daha duyarlıdır²¹. Bu durum, sosyal güvenliliğın erken emekliliğı teşvik tesirinin kuvvetli olarak hissedilmesine yol açmıştır²².

Ferdi seviyede emekliliğı teşvik tesiri, makro seviyede işgücüne iştirak oranının düşmesine yol açmaktadır. İşgücüne iştirak oranlarının, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle emeklilik yaşı olarak tesbit edilen kronolojik yaşa gelindiğı zaman hızla düşmesi, sosyal güvenliliğın diğeri faktörlerle birlikte emek arzına tesirinin varlığını ortaya koymaktadır²³.

Sosyal güvenliliğın emek arzına bir başka tesirini de emeğın niteliğı üzerinde görmek mümkündür. Tehlikeye düştüğü zaman ferde ve ailesine sağladığı tehlikenin zararından kurtarılma garantisi ve bu garantinin getirdiğı güven duygusu, huzurlu ve yüksek verimle çalışmayı teşvik eder. Tedavi edici sağlık hizmetleri de emeğın arz edilmesini engelleyen geçici unsurları ortadan kaldırarak işgücü arzının devamlılığını sağlar²⁴. Diğeri lerinin aksine bu tesir emek arzı üzerinde müsbet sonuçlar yaratır.

Sosyal güvenliliğın emek arzı üzerine tesirlerini ortaya koymak üzere yapılan çok sayıdaki teorik ve ampirik çalışma²⁵, genellikle negatif bir tesirin varlığını daha kuvvetli olduğunu ve sosyal güvenliliğın emek arzını azalttığını vurgulamıştır.

D) SOSYAL GÜVENLİĞİN TASARRUF EĞİLİMİ VE SERMAYE BİRİKİMİNE TESİRLERİ

Sosyal güvenlik ve tasarruf arasındaki ilişkinin iki yönü vardır. İlk ve temel olanı, tehlike ile mücadele aracı olarak tasarrufların ferdi seviyede yetersiz kalması, toplu tasarruf müesseseleri anlamına da gelen sosyal güvenlik programlarını ortaya çıkarmasıdır. Lonca üretim sistemindeki orta sandıklarından, modern sosyal güvenlik programlarından iştirak esasına dayanan sosyal sigortaya kadar temel felsefe budur; toplu tasarrufla, ferdi tasarrufların yetersizliğini ortadan kaldırmak.

21 Aaron, a.g.e., ss. 56-57.

22 Martin S. Feldstein; "Social Security, Induced Retirement, and Aggregate Capital Accumulation", *Journal of Political Economy*, Sept-Oct., 82 (5), 1974, s. 910.

23 A.B.D. için yapılan çalışmalarda, sosyal güvenlik ve işgücüne iştirak nisbetinde özellikle yaşlılar için meydana gelen değışimelerin seyri için bkz., Aaron, a.g.e., ss. 32-33, Tablo: 4-5.

24 Biral Faik Dündar; *Sosyal Güvenlik Araçlarının Makro Ekonomik Ethileri*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 76, Ankara, 1976, s. 66.

25 Sosyal güvenliliğın emek arzına tesirlerini inceleyen teorik ve ampirik çalışmalardan önemli olanlarına örnek olarak aşağıdaki çalışmaları vermek mümkündür: Thompson, a.g.m., ss. 1446-1453; S. Danziger ve diğeri, a.g.m., ss. 979-980 ve 993-999; Aaron, a.g.e., ss. 60-66; McClements, a.g.e., ss. 189-192; Sheng Cheng Hu, "Social Security, The Supplu of Labor and Capital Accumulation", *The American Economic Review*, Vol: 69, No: 3, June, 1978. Ayrıca sanayileşmiş sekiz ülke ile ilgili olarak yapılan çalışmanın emek arzı ile ilgili bölümleri için bkz. *The World Crisis in Social Security* (Derleyen, Jean-Jacques Rosa), FNEP and ICS, France, 1982, ss. 24, 61-63, 111-113, 137, 172-173 ve 195-197.

Sosyal güvenlik sistemlerinin bugün varmış olduğu seviye, sistemin özelliklerinden dolayı, fertlerin tüketim-tasarruf tercihleri üzerinde kuvvetli bir tesirin varlığını ortaya çıkarmıştır. Sosyal güvenlik primlerinin seviyesi, tahsil şekli, ivazların seviyesi ve verilme şartları ile fertlerin sosyal güvenlik programlarına bakış açıları, tüketim-tasarruf davranışını belirleyen unsurlar olarak rol oynamaya başlamıştır.

Ferdi seviyede tasarruf davranışına tesir, makro seviyede sermaye birikimini etkilemektedir. Fertler arasında farklılık gösteren tasarruf tesirinin net sonucu, makro seviyede sermaye birikimini arttıran veya azaltan tesirler ortaya çıkarmaktadır. Bu arada, sistemin finansman metodunun fon esaslı veya yılı yılına finansman esasına göre kurulmuş olması da sermaye birikimine tesir etmektedir.

Sosyal güvenliğin tasarruf eğilimi ve sermaye birikimine tesirleri konusunda yapılan çalışmalar şu yöndeki tesirlerin varlığını ortaya koymuştur²⁶;

- Sosyal güvenlik "görgü tesiri" ile iktisadi karar birimlerinin (fertler ve hanehalkları) tasarruf eğilimini artırır. Sistem insanlardaki tehlike bilincini artırır ve gelecek için tasarruf eğilimlerini artırır.
- Sosyal güvenlik "ikame tesiri" ile tasarrufları azaltır. Fertler, ivaz alacakları düşüncesi ile tasarruf etmekten vazgeçebilirler.
- Sosyal güvenlik "emekliliği teşvik" tesiri ile fertleri daha erken emekli olmaya sevkeder ve tasarruf eğilimlerini artırır.
- Sosyal güvenlik miras tesiri ile de fertlerin tasarruf davranışlarını değiştirebilir ve tasarruf eğilimini artırabilir.

Sosyal güvenliğin tasarruflar ve sermaye birikimine tesirleri konusunda üzerinde hem fikir olunan bir görüş olmaması, bu konudaki ampirik araştırmaları da etkilemiş, net tesirinin yönü konusunda tatmin edici bir noktaya ulaşılamamıştır²⁷.

E) SOSYAL GÜVENLİĞİN DİĞER İKTİSADİ TESİRLERİ

Sosyal güvenlik sistemi, gelir dağılımı, emek arzı ve tasarruf eğilimi üzerine olan doğrudan tesirleri ile diğer iktisadi değişkenler üzerinde de doğrudan ve dolaylı tesirlerde bulunmaktadır. Nitekim, gelirin yeniden dağılımına tesir ederek; iktisadi etkinliğe, tüketim seviyesine ve tasarruflara, emek arzı üzerine olan tesirleri ile; ücret hadlerine, firmaların istihdam politikalarına, emek-yoğun veya sermaye-yoğun teknoloji ile çalışma tercihlerine ve makro seviyede istihdam seviyesine, tasarruflar üzerine olan tesirleri ile ise; sermaye birikimine, faiz hadlerine, yatırımların seviyesine, üretim kapasitesine ve bütün bu tesirlerin birleşimi olarak, bütün iktisadi faaliyetlerin etkinliğine, büyüme hızına ve istikrarına tesir etmektedir²⁸.

26 Yusuf Alper; *Sosyal Güvenliğin Tasarruf Eğilimine Tesirleri* (Basılmamış Doktora Tezi), Bursa 1985, s. 206-208.

27 Yusuf Alper; "Sosyal Güvenliğin Tasarruf Eğilimine Tesirleri: Ampirik Çalışmalar", *Uludağ İktisat ve İdari Bilimler Dergisi* (1986), VII, 1, ss. 103-112.

28 Bu tür tesirler hususundaki teorik görüşler için bkz., Dündar, a.g.e. ve Selahattin Birkan; *Dünyada Sosyal Güvenlik Ekonomisi*, Yakın ve Ortadoğu Çalışma Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul, 1969. Ayrıca sosyal güvenlik sisteminin çok yönlü tesirlerini ele alan bir ampirik çalışma ve sonuçları için bkz., Frank T. Denton and Byron G. Spencer, "A Macro-Economic Analysis of The Effects of a Public Pension Plan", *Canadian Journal of Economics*, Vol: XIV, No: 4, November, 1981.

Sosyal güvenlik ile bu iktisadi değişkenler arasındaki ilişkinin mahiyetini ortaya koymak, uygun teorik çerçeve olmaması, yeterli ve güvenilir veriler elde edilememesi ve ilişkilerin çok yönlü olması sebebiyle çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bu sebeple daha çok araştırma, daha değişik açılardan konuya yaklaşarak bu tesirleri tespit için yapılmaktadır.

SONUÇ

Araştırmalar, sosyal güvenliğin, gelir dağılımı, emek arzı ve tasarruf gibi iktisadi değişkenler üzerinde önemli tesirleri olduğunu göstermekte, ancak bu tesirin yönü ve derecesi konusunda sağlıklı veriler sunamamaktadır.

Bugün artık, gelişmiş ülkelerde milli hasılanın % 15-30'unu, gelişmekte olan ülkelerde ise % 2-8'ini alan sosyal güvenlik, bir ekonomi olarak bahsedilmekte, sosyal güvenlik ekonomisi başlığı altında analizler yapılmaktadır. Bu alana ayrılan payın yüksekliği yanında, sürekli artma eğiliminde de olması, kaynakların kıtlığının daha da şiddetli olarak hissedileceği gelecekte, sosyal güvenliği iktisadi analizlerin odak noktası haline getirecektir.

Türkiye, henüz sosyal güvenliği bir sosyal politika aracı olarak belirli noktaya getirememiştir. Bu sebeple iktisadi tesirlerini incelemeye yönelik çalışmalar "erken" bulunabilir. Ancak, değişik başlıklar altında da olsa Türkiye'de gelişmiş ülkelerdeki sosyal güvenlik alanındaki iktisadi sıkıntıları yaşamaktadır. Bu sebeple, sosyal güvenliğin iktisadi yönüne ağırlık veren çalışmalara daha fazla ağırlık vermek gerekecektir. Bir bütün olarak sosyal güvenliğin iktisadi boyutlarını ortaya koymak bu çalışmaların başlangıcını teşkil edebilir.